

Skandinavisk Suomalaiset ry

Fennoskandia i samverkan / Together in Fennoskandia

KVARTAL

BIRCKALAR – NORDENS BORTGLÖMDA HÄRSKARE OCH HANDELSFURSTAR

När vi talar om Nordens medeltid tänker många på vikingar och Hansan. Men historien rymmer också en tredje, ofta förbisedd maktfaktor: pirkkalaiset (birckalar). Dessa finska handelsmän och uppbördsmän dominerade i århundraden de nordliga delarna av Fennoskandien och skapade ett verkligt handelsmonopol.

Pirkkalaiset fungerade som Lapinvouter och hade på 1300-talet en av kung Magnus Eriksson beviljad ensamrätt att beskatta befolkningen i Lappland och Överbotten. Deras inflytande sträckte sig från Torneå och Luleå ända till Ishavets kust i Ruija.

Namnet har inte sitt ursprung i Birkaland, utan tvärtom: många finska ortnamn som börjar med ”Pirka” är arv från dessa mäktiga mäns verksamhetsområden. Arkeologiska fynd från Tursiannotko visar att deras verksamhet kan ha börjat redan på järnåldern, omkring 400-talet.

Deras betydelse framgår också av att de nämns i avlägsna islamiska källor. Geografen al-Idrisi beskrev på 1100-talet i Tabula Rogeriana det nordliga landet ”Fymark”, vars kung hade ägor vid Ishavet – ett tungt historiskt indicium på kven- och finskättade handelsmän med nätverk ända till Ykeänvuono.

*Handel nära Pello.
Detalj ur Carta Marina (1539).*

Historieförfälskning och censur

Trots att Gustav Vasa avskaffade pirkkalaisernas privilegier på 1500-talet lever deras arv kvar. I dag möter vi dock ett oroande fenomen: medveten fördunkling av historien. I Norge försöker man ofta förneka pirkkalaisernas finska ursprung och beskriva dem som ”okända”, samtidigt som kveners och finländares förhistoria i Ruija reduceras till 1700-talets migration.

Det är avgörande att erkänna pirkkalaiset som en del av det verkliga nordliga maktsystemet som knöt Finland till den internationella päls- och Novgorodhandeln långt före stormaktstiden.

KUULEMIIN! DECENNIER AV SVERIGEFINSKT RADIARBETE MELLAN PÄRMAR

År 2027 är ett radiohistoriskt betydelsefullt år, eftersom det då är hundra år sedan information från omvärlden började nå hemmen direkt. I Finland firas just nu YLE100-jubileumsåret, men radion har också spelat en ovärderlig roll i utlandsfinländarnas liv.

I Sverige började finskspråkiga sändningar år 1957 som ett svar på utmaningen från radion i Petrozavodsk. Programmen ”Ragnarin Raatio”, producerade av Ragnar Lassinantti, har bevarats som värdefulla tidsbilder av vardagen på 1950-talet och kalla krigets anda. Ur denna början växte senare de välkända Nordkalott-programmen fram.

En särskilt betydelsefull period i den sverigefinska mediehistorien var lokalradions (LRAB) finskspråkiga verksamhet åren 1977–1997. Denna rika historia dokumenteras nu i en ny minnesbok och fackbok: Kuulemiin! Paikallisradiota suomeksi Ruotsissa 1977–1997.

Ragnar Lassinantti.

Boken har skapats genom pensionärers frivilliga arbete och finsk sisu. Den samlar journalisternas minnen från två decennier och ger röst åt den stora sverigefinska generation som flyttade till Sverige på 1960- och 70-talen. Verket är en dokumentation i sista stund av historisk kunskap som annars kunde ha gått förlorad. Redaktörerna Eija Björstrand och Jaana Johansson med arbetsgrupp har gjort ett omfattande arbete med arkiv och berättelser. Radiosfären har förändrats genom årtiondena:

När lokalradion och rikssänd radio slogs samman 1997 uppstod den digitala SR Sisuradio. I dag lever arvet vidare på nätet under namnet Sveriges Radio Finska. Radion har fungerat som en bro mellan hemlandet och det nya landet, och Kuulemiin-boken är en välförtjänt hyllning till den generation som har bevarat sverigefinskhets och sitt språk i etern.

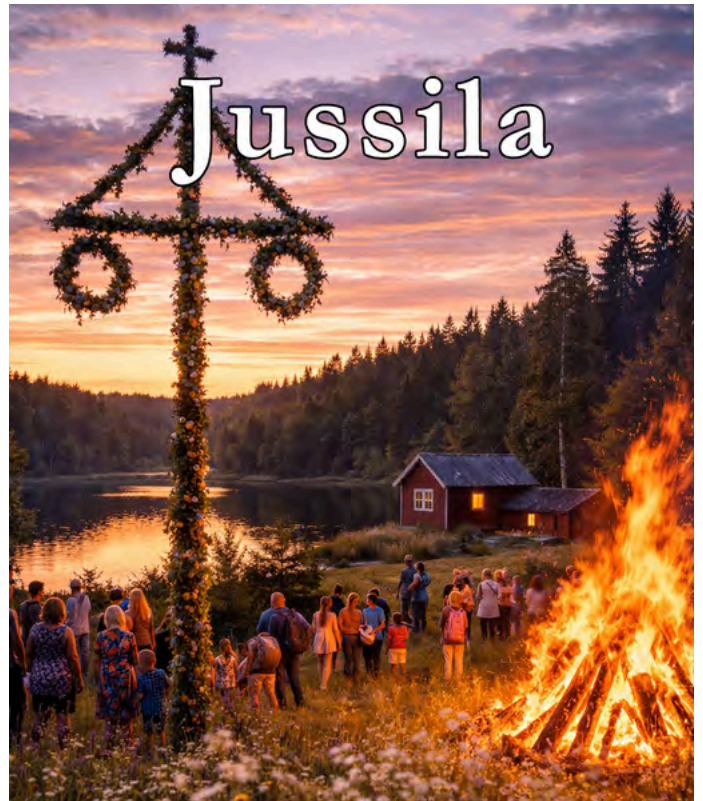
Urho Kekkonen och Ragnar Lassinantti

FINSKA EFTERNAMN I FENNOSKANDIEN

I hela Fennoskandien har finländare bevarat sitt kulturella och språkliga arv genom att behålla sina finska efternamn. I både skandinavisk och finsk tradition använder människor efternamnet från sin far eller mor. Närheten till naturen och jordbruket återspeglas ofta i finska efternamn. Niemi (udde), Kivi (sten), Järvi (sjö) och Koski (fors) är vanliga delar av efternamn.

Så mycket som en tredjedel av de finska efternamnen slutar på -nen. Ändelsen visar ofta tillhörighet, till exempel till ett etniskt ursprung eller en geografisk plats. Ett exempel är Ruotsalainen. En annan vanlig ändelse är -la eller -lä. Till exempel kunde efternamnet Kari Jussila visa att han kom från Jussis gård. Ibland speglar ett efternamn ett yrke, såsom Seppä / Seppälä (smed) och Nikkari (snickare). En annan typ av finska efternamn har svenskt ursprung. Dessa namn är ofta kopplade till social status, såsom adel, prästerskap eller militären.

Exempel på en bild som illustrerar efternamnets betydelse.

Svenska var förvaltningens och maktens språk under tiden då Sverige och Finland var förenade. I många delar av Fennoskandien visade efternamn fram till slutet av 1800-talet vem en persons far eller mor var. Till exempel Pekka Juhanpoika (Johans son) och Liisa Juhantytär (Johans dotter). I Norge och Sverige utvecklades olika varianter av efternamn beroende på fonetiska förändringar. Ett exempel är användningen av jervi i stället för järvi, och harjo i stället för harju.

Finska efternamn ger ofta fascinerande inblickar i en persons eller familjs bakgrund – ett beskrivande tillskott till samhället i Fennoskandien. Skandinavian Suomalaiset ry har skapat några bilder för skandinaver som visar betydelsen av vissa efternamn. De är publicerade på vårt Instagramkonto.

SEX NYCKLAR TILL ATT FÖRSTÅ SISU GENOM DET FINSKA SPRÅKET

Språk formar hur vi tänker, handlar och förstår världen. Det finska språket bär på en kultur där lugn, uthållighet och handling står i centrum – kärnan i sisu. Genom sin struktur, sina uttryck och sin enkelhet förmedlar finskan ett sätt att möta livet.

1. Språket som bärare av mentalitet

Finska språket uttrycker ett tankesätt där uthållighet, stillhet och handling värderas. Där många språk använder många ord för att uttrycka känslor och relationer uttrycker finskan ofta styrka och lugn genom enkelhet och precision.

2. Grammatik som spegel av ansvar och självständighet

I finskan kan subjektet ofta utelämnas där andra språk använder det. Man säger till exempel: Menen metsään – «(jag) går till skogen». Språket speglar en hållning där man gör det som behöver göras – utan att sätta sig själv i centrum.

Suomalaiset kielet Sisu

3. Hän – jämlikhet och respekt

Det finska pronomenet hän betyder både han och hon. Människor är först och främst ihminen – en människa. Detta skapar ett mentalt utrymme för jämlikhet och respekt.

4. Ord och uttryck som rymmer handling och mod

Språket uppmuntrar till uthållighet och handling genom jordnära uttryck som bär sisuns anda: Kestän tämän. – «Jag står ut med detta.» Mennään vaan. – «Vi går.» Ei anneta periksi. – «Vi ger oss inte.»

5. Språket som träningsplats för sisu

Att lära sig och använda finska i vuxen ålder kräver tålmod, precision och uthållighet. Man fortsätter steg för steg tills man behärskar det. Språket blir ett sätt att öva och uttrycka sisu.

6. Agglutination – språkets lager av betydelse

Finska är ett agglutinerande språk. Betydelse byggs upp genom att små delar läggs till ordet lager för lager. Ett ord som talossanikinko byggs gradvis: Talo (hus) → talossa (i huset) → talossani (i huset mitt) → talossanikinko (också i mitt hus?)

Finska språket är ett gemensamt nordiskt språk i Finland, Sverige och Norge. På dessa platser är sisu ett välkänt begrepp. Att värna det finska språket är också att värna sisuns stilla styrka.

PUBLICERINGSTIDPUNKT FÖR KOMMANDE NYHETS BREV

VÅRDAGJÄMNING

SOMMARSOLSTÅND

HÖSTDAGJÄMNING

VINTERSOLSTÅND